

ספר יונה פרק ד: יונה מול ה' Yonah and God

לע"נ יונתן הלל בן הרב אשר אהרן ומרים ע"ה

(א) וַיִּרַע אֶל-יוֹנָה רָעָה גְדוּלָהּ וַיַּחַד לוֹ: (ב) וַיִּתְפַּלֵּל אֶל-ה' וַיֹּאמֶר אָנָּה ה' הֲלוֹא-אָזַח דְּבָרֵי עַד-הַיּוֹתָי עַל-אֲדָמְתִי עַל-בֶּן קַדְמֹתִי לְבְרִיחַ תִּרְשִׁישָׁה כִּי יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי חַנּוּן וְרַחוּם אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד וְנָחֵם עַל-הָרָעָה: (ג) וַעֲתָה ה' קַח-נָא אֶת-נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מֵחַיִּי: (ד) וַיֹּאמֶר ה' הֲהֵיטֵב חָרָה לְךָ: (ה) וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן-הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לָעִיר וַיַּעֲשֶׂה לוֹ שֵׁם סֹפָה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בַּיָּצֵל עַד אֲשֶׁר יֵרָאֶה מֵה-יְהִיָּה בַּעִיר: (ו) וַיִּמַּן ה' אֱלֹהִים קִיקְיֹן וַיַּעֲלוּ מֵעַל לְיוֹנָה לְהַיּוֹת עַל-עַד-אֲשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרְעָתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל-הַקִּיקְיֹן שֶׁמָּחָה גְדוּלָהּ: (ז) וַיִּמַּן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלוֹת הַשָּׂחַר לְמַחֲרַת וַתֵּךְ אֶת-הַקִּיקְיֹן וַיִּיבֹשׁ: (ח) וַיְהִי בְזֶרַח הַשָּׁמֶשׁ וַיִּמַּן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חַרְיִשִׁית וַתֵּךְ הַשָּׁמֶשׁ עַל-רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֵּף וַיִּשְׁאַל אֶת-נַפְשׁוֹ לָמוּת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מֵחַיִּי: (ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יוֹנָה הֲהֵיטֵב חָרָה-לְךָ עַל-הַקִּיקְיֹן וַיֹּאמֶר הֵיטֵב חָרָה-לִּי עַד-מוֹת: (י) וַיֹּאמֶר ה' אַתָּה חֹסֵת עַל-הַקִּיקְיֹן אֲשֶׁר לֹא-עֲמֵלָתָ בּוֹ וְלֹא גִדְלָתוֹ שְׂבָךְ לַיְלָה הִיא וּבֶן-לַיְלָה אֲבָד: (יא) וַאֲנִי לֹא אֲחוּס עַל-נִינּוּהָ הָעִיר הַגְּדוּלָהּ אֲשֶׁר יִשְׁבָּה הַרְבֵּה מִשְׁתִּים-עֹשִׂיהָ רַבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע בֵּין-יְמִינוֹ לְשִׁמְאָלוֹ וּבִהְמָה רַבָּה:

The questions:

- 1) Why is יונה angry?
- 2) Why does יונה only now (finally) explain his fleeing towards תרשיש at the onset of the mission?
- 3) Why does he invoke the מדות הרחמים as part of his argument?
- 4) Why does יונה want to die?
- 5) Why does יונה express this dire wish with the phrase טוב מותי מחי?
- 6) Why does he have the same desire, expressed in the same terms, when the tree withers?
- 7) What is God's response to his desire to die? (the first time)
- 8) Why does he go east of נינוה? Since he'll be returning to the southwest – why not wait there?
- 9) Why does the text use the same verb – וימן – for the miraculous planting of the tree as used for "appointing" the fish – and the worm and harsh wind?
- 10) Why is יונה so elated over the tree? Didn't he already have a booth to shade him?
- 11) What are we to make of the dialogue regarding the tree? (verse 9)
- 12) What is God's final argument?

(1) מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה א

נמצאת אתה אומר שלשה בנים הם אחד תבע כבוד האב וכבוד הבן. ואחד תבע כבוד האב ולא כבוד הבן. ואחד תבע כבוד הבן ולא כבוד האב. וכך נכפלה נבואתו שנאמר ועוד נוסף עליהם דברים אליהו תבע כבוד האב ולא כבוד הבן שנאמר קנא קנאתי ליי אלהי צבאות וגו' ומה נאמר שם ויאמר ה' אליו לך שוב לדרכך מדבריה דמשק וגומר ואת יהוא בן נמשי תמשח למלך על ישראל ואת אלישע בן שפט תמשח לנביא תחתך שאין תלמוד לומר לנביא תחתך אלא שאי איפשי בנבואתך. יונה תבע כבוד הבן ולא כבוד האב [שנאמר ויקם יונה לברוח וגו' מה כתיב] ויהי דבר יי אל יונה שנית לאמר שנית נדבר עמו לא שלישית.

(2) אוצר המדרשים (אייזנשטיין) חסר ויתר עמוד 197

כתיב באליהו כי לא טוב אנכי מאבותי, וביונה כתיב טוב מותי מחיי, אלא יונה שהיה בנה של צרפתית מת פעם אחת וידע שיש לו מנוחה, ואליהו לא מת לכן אמר כי לא טוב אנכי מאבותי.

(3) ר"י אבן כספי ד:ב

קח נא את נפשי - וכן אמר אליהו (מלכים א' י"ט:ד), והראש משה רבינו ע"ה (במדבר י"א:ט"ו)...

(4) רד"ק יונה ד:ג

ועתה, קח נא את נפשי - שלא אראה ברעת ישראל כמו שאמר משה רבינו ע"ה מחני נא מספרך וכן אמר הרגני נא הרוג

(5) מהר"י קרא יונה ד:ג

כי טוב מותי מחיי - לפי שהם יאמרו נביא השקר אני, שנבאתי להם: עוד ארבעים יום וניגוה נהפכת ולא נהפכה

(6) מלב"ם ד:ה-ו, יא

וישב וכו' עד אשר יראה מה יהיה בעיר - שחשב שאעפ"י שבטלה הגזרה ולא תהיה מהפכה הכוללת בכ"ז א"א שלא יהיה איזה רושם ויהיה איזה רע בעיר וכמו מעשה העגל שכתב וינחם ה' על הרעה ובכ"ז ויגוף את העם אשר עשו את העגל, וכן פי' הר"א.

ימן אלהים קיקיון כי צל הסוכה לא היה מגין הרבה כמ"ש וישב תחתיה בצל, מבואר שלא היה הצל בכל הסוכה כי דפנות הסוכה לא סככו רק נגד הצד שעמדה שם השמש, והוצרך לישב בבקר תחת קיר מזרחי ובצהרים לא היה צל כלל והקיקיון עשה צל למעלה על ראשו להציל לו היינו לראשו שהיה מוכן לפגע מחום השמש, וישמח יונה על הקיקיון כי יונה דן מזה שרצון ה' שישב מקדם לעיר כי יתילד שם איזה דבר בעיר ומעכב אותו אשר שלומת רשעים יראה.

ואני לא אחוס על נינוה שהם מעשה ידי, והוא דבר יקר שהיא העיר הגדולה והגם שרבים עובדים ע"ז שם, הלא יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו שאין להם דעת להבחין בין עבודת האל המיוחד שימלץ בצד ימין, כמ"ש כי מימיני בל אמוט, ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני. ובין עבודת השמאל שעובד להטבע והמערכה, המיוחס לצד שמאל, ואין להעניש אותם על הסרון דעתם, וגם יש בה בהמה רבה ואם אדם חטא בהמה מה חטאה, ובזה קבל מענה ג"כ על עונש ישראל שהם כבר למדו להבדיל בין הימין והשמאל כי קבלו דת אלהי ואמונה אמיתית והם ראויים לעונש על ע"ז שעבדו, הגם שאנשי נינוה יענשו על זה.

(7) פירוש ר"א מבלגנצי לפרק ד

ויחר לו - כי לא ידע תשובתם כי יצא לו מן העיר כמו שאמר למטה (יונה ד:ה')

ההיטב - וכי טוב הוא שחרה לך על זאת, שאף אם בלא תשובה אני חס על מעשה ידי. ולדבריו ולשיטתו השיבו שאף אם היה כמו שהוא סבור לא היה לו לכעוס על כך. והוא כבר יצא לו מן העיר - קודם שקרא הקריאה מהלך יום כי ירא לשבת בעיר. וישב מקדם לעיר - כל מ' יום. מה יהיה בעיר - בסוף מ' יום.

ועכשיו בסוף מ' יום שחרה לו על שחס עליהם ולא השחיתם כדבריו אז: וימן יי אלהים קיקיון... להציל לו מרעתו - שהשמש היה מכה על ראשו בעד הסכה.

ההיטב חרה לך - וכי טוב הוא שחרה לך על הקיקיון.

אמר לו, ודאי ראוי הוא שיחרה לי על איבודו שהרבה היה מהנני. ועל ידי כך השיבו על דברי העיר. אתה חסת - כלומר הוקשה בעיניך על איבוד הקיקיון שאינו מעשה ידיך.

שבן לילה היה - מעצמו. בן לילה - כמו בן שנה, בן יום

ואני לא אחוס על - מעשה ידי ויגיע כפי, לא אחד ולא שנים אלא העיר הגדולה.

אשר לא ידע (בין ימינו לשמאלו) - בין טוב לרע ולא להכעיס ולא להזיד הם חוטאים ושאין חוטאים כלום, כגון תנוקות ובהמה רבה. ובשבילם אשא לכל המקום אף אם לא עשו תשובה כדברך. אבל על ידי תשובה חסתי עליהם. וכאן הגיד לו תשובתם.